

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра спортивної медицини, здоров'я людини

Хавелко Г.С.

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРЕВЕНТИВНОЇ ВИХОВНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Лекція з навчальної дисципліни

„Методика проведення превентивної виховної роботи ”

для студентів спеціальності 014.14 Середня освіта (здоров'я людини)

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

на засіданні кафедри спортивної
медицини, здоров'я людини

„28” серпня 2019 р. Протокол №
1

Зав.каф _____ Шиян О.І.

Львів 2019

Тема. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРЕВЕНТИВНОЇ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

План

1. Методика превентивної виховної діяльності.
2. Механізми реалізації превентивної виховної діяльності.
3. Компоненти превентивного виховного середовища.
4. Групи професійних умінь.

1. МЕТОДИКА ПРЕВЕНТИВНОЇ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Методологічною основою превентивної виховної діяльності, профілактики негативних проявів у поведінці школярів є гуманістична модель превентивного виховного середовища, сутність якого полягає у створенні превентивного виховного простору, готовності до формування в учнів суспільно значущої стратегії.

Рівень цієї готовності характеризується здатністю школярів перетворювати зовнішні вимоги на внутрішні спонуки, мотиви поведінки шляхом активного осмислення власної індивідуальності, поведінки і діяльності в соціумі, розвитком у неповнолітніх потреби постійно удосконалювати свою поведінку.

Методологічним підґрунтям превентивного виховного середовища є такі підходи: аксіологічний; діяльнісний; системний; особистісно орієнтований; синергетичний; компетентнісний; середовищний.

Превентивна виховна діяльність має вибудовуватися на основі не одного підходу, а декількох. Разом вони складають стратегію превентивної діяльності та обумовлюють вибір тактики дій у конкретній ситуації та в конкретний проміжок часу.

Повноцінна реалізація зазначених вище підходів забезпечується дотриманням принципів превентивної виховної діяльності в умовах превентивного виховного середовища, які є тими вихідними концептуальними позиціями, що впливають з головної мети й цілей освітньої системи.

Основними принципами превентивної виховної діяльності у сучасному навчальному закладі є наступні:

принцип гуманістичної орієнтації превентивного виховання зосереджує увагу педагога на дитині як на вищій цінності, враховує її вікові та індивідуальні особливості, не форсує її розвитку, допомагає дитині розробити індивідуальну програму, стимулює відповідальне ставлення до своєї поведінки, діяльності, спілкування, життєвих виборів;

— принцип врахування вікових, гендерних та індивідуальних особливостей школярів у вихованні передбачає, що виховання повинно узгоджуватися із загальними законами людського розвитку і вибудовуватися відповідно статі, віку та інших індивідуальних особливостей дитини;

— принцип стратегічної цілісності

— визначає єдину цілісну стратегію виховної діяльності навчального закладу; передбачає наступність у реалізації профілактики негативних проявів у поведінці учнів на різних освітніх рівнях, і охоплює всі сфери життєдіяльності школярів; здійснюється різними соціальними інститутами у навчальній і позанавчальній діяльності;

— принцип наступності у вихованні вказує на безперервність процесу превентивного виховання (як на рівні поколінь, так і на рівні системи освіти), на необхідність особистісного присвоєння вихованцями культурно-історичних цінностей, моральних норм і традицій українського народу;

— принцип соціалізації школярів у колективі підкреслює, що виховання, здійснюючись в дитячо-дорослих спільнотах різного типу, дає вихованцям

позитивний досвід соціального життя і створює сприятливі умови для самопізнання, самовизначення та самореалізації;

— принцип технологізації передбачає науково обґрунтовані дії педагогів та відповідно організовану ними діяльність школярів, підпорядковані досягненню спеціально спроектованої системи профілактичних цілей;

— принцип індивідуалізації полягає у визначенні індивідуальної траєкторії соціального розвитку кожної дитини, виокремлення спеціальних завдань, що відповідають їх особливостям, включення дітей у різні види діяльності; розкриття потенціалу особистості як у навчальній, так і у позанавчальній роботі; надання можливостей кожній дитині для самореалізації і саморозкриття; здійснення моніторингу змін індивідуальних якостей школяра;

— принцип соціальної адекватності потребує врахування і використання різноманітних факторів соціального середовища;

— принцип соціального загартування школярів передбачає включення дітей в ситуації, які потребують вольових зусиль для подолання негативного впливу соціуму, розвитку духовних і моральновольових якостей;

— принцип проектування та конструювання превентивного виховного простору - це результат творчої та інтегральної діяльності учителів та учнів, спрямований на створення спільного цінніснонормативного укладу життя школи: це простір можливостей, динамічна система взаємопов'язаних педагогічних подій, які становлять основу життєдіяльності закладу, спрямованих на особистісний розвиток учня, набуття ним життєвої компетентності;

— принцип соціального партнерства у вихованні орієнтує усіх суб'єктів виховання на рівноправне співробітництво, пошук порозуміння, досягнення консенсусу та оптимізацію відносин в інтересах розвитку особистості і суспільства; консолідацію зусиль органів державної влади і громадських інститутів у вирішенні проблем виховання підростаючого покоління.

Зазначені принципи утворюють певну систему. Кожен принцип, як важлива складова системи, взаємопов'язаний з іншими. Їх поєднання є запорукою ефективності соціально-педагогічної діяльності з попередження і профілактики негативної поведінки школярів.

2. МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРЕВЕНТИВНОЇ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ефективність та результативність превентивної виховної діяльності загальноосвітнього навчального закладу в умовах превентивного виховного середовища залежатиме від повної реалізації усіх її складових

Тому механізмами її реалізації є:

— цілеспрямована організація об'єкт-суб'єктної взаємодії у превентивній виховній діяльності;

— подолання агресії та насильства серед школярів;

— удосконалення форм і методів формування здорового способу життя серед школярів;

— формування у школярів негативного ставлення до шкідливих поведінкових звичок, посилення ефективності механізмів подолання залежності від них;

— введення проблематики профілактики девіантної поведінки неповнолітніх у нових соціокультурних умовах у дослідницькі програми та плани наукових та навчальних закладів, проведення науково-практичних конференцій та семінарів;

— розробка навчальних програм з підготовки педагогічних працівників до профілактичної діяльності в соціокультурному середовищі, створення на базі обласних інститутів післядипломної освіти педагогічних працівників гнучкої, оперативної системи науковометодичної підготовки й перепідготовки з проблеми;

— створення експериментальних центрів для опрацювань педагогічних інновацій на базі загальноосвітніх навчальних закладів;

— організація та забезпечення роботи педагогів щодо всеобучу батьків з проблем профілактики девіантної поведінки школярів, посилення ролі сім'ї у вихованні дітей;

— створення механізмів експертизи програм превентивної виховної діяльності з профілактики девіантної поведінки школярів в умовах превентивного виховного середовища на основі об'єктивних критеріїв їх ефективності;

— підтримка ініціатив неурядових організацій, громадських дитячих і молодіжних об'єднань з організації превентивної виховної діяльності;

— створення системи моніторингу профілактики девіантної поведінки з використанням сучасних наукових методів. Результати моніторингу мають використовуватися при аналізі ефективності профілактичної діяльності та програм і у подальшому плануванні профілактичної роботи;

— використання засобів масової інформації для висвітлення досвіду роботи серед дітей та молоді;

— встановлення контактів з громадськими і міжнародними організаціями, реалізація спільних проектів з проблем формування превентивного виховного середовища.

Механізмом формування превентивного виховного середовища є партнерська взаємодія учасників навчально-виховного процесу.

Партнерська взаємодія ЗНЗ у формуванні превентивного виховного середовища — це особлива форма соціальної взаємодії, яка відрізняється рівноправністю автономних суб'єктів, їхнім взаємним визнанням і взаємною відповідальністю, добровільністю співробітництва й орієнтацією на реалізацію педагогічної ідеї, покладеної в основу становлення і розвитку особистості дитини у ЗНЗ; інтегрування усіх виховних впливів, спрямованих на дитину у

цілісний педагогічний процес, який дозволяє реалізувати цілі й завдання превентивного виховання в умовах конкретного навчального закладу. \

3. КОМПОНЕНТИ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗНЗ

Основними компонентами превентивного виховного середовища є:

- концептуально-методологічний,
- предметнопросторовий,
- технологічно-інструментальний,
- функціональнорезультативний.

Для висвітлення когнітивної, емоційно-ціннісної та діяльнісної складових компонентів були обрані наступні критерії та показники:

- для концептуально-методологічного компоненту

— компетентність; характеризується показниками: обізнаність щодо новітніх концепцій, програм, успішного досвіду розбудови превентивного виховного середовища; визначення й усвідомлення ключових понять превентивного виховного середовища; суб'єктна участь у творенні і реалізації виховної політики закладу;

- для предметно-просторового компоненту

— забезпеченість; показники: знання основ моделювання безпечного середовища життєдіяльності; відповідність матеріального оснащення функціональних зон пріоритетним видам діяльності; дотримання ергономічних стандартів організації життєдіяльності ЗНЗ;

- для технологічно-інструментального компоненту

— технологічність; показниками виступають: вивчення і добір необхідного технологічного інструментарію; готовність суб'єктів навчальновиховного

процесу до розбудови превентивного виховного середовища; сформованість виховної системи ЗНЗ;

- для функціонально-результативного компоненту

— керованість; з наступними показниками: психоемоційний клімат навчального закладу; ефективність системи науково-методичного супроводу функціонування превентивного виховного середовища навчального закладу; організація поліпозиційної взаємодії у розбудові превентивного виховного середовища навчального закладу.

4. ГРУПИ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ

Групи професійних умінь, якими мають володіти педагоги у процесі підготовки до здійснення профілактики негативної поведінки школярів і формування превентивного виховного середовища

1. Дидактичні: знаходити у наукових, публіцистичних джерелах, періодичній пресі інформацію про негативні прояви у поведінці школярів та включати її до змісту основного навчального матеріалу; відбирати та використовувати необхідну інформацію у здійсненні просвітницької роботи серед батьків та учителів і адаптувати передовий досвід профілактичної роботи.

2. Комунікативні: створювати довірливу атмосферу спілкування зі школярами; налагоджувати співпрацю з соціальними службами у справах дітей, громадськими організаціями з метою інтеграції зусиль всієї соціально-педагогічної діяльності регіону; надавати консультативну допомогу батькам, учителям, школярам; налагоджувати продуктивні контакти з сім'ями, де дитина вживає психоактивні речовини, де діти піддаються насильству з боку батьків; попередження і вирішення конфліктних ситуацій; добирати оптимальні засоби і прийоми спілкування зі школярами, батьками, педагогічним колективом, іншими спеціалістами.

3. Діагностичні: з'ясовувати мотиви негативної поведінки учнів, виявляти детермінанти та фактори ризику; аналізувати сімейну ситуацію дітей з негативними проявами у поведінці; адекватно оцінювати елементи негативної молодіжної субкультури; визначати вплив соціального статусу школярів; визначати потреби населення у проведенні профілактичної роботи; визначати домінанту серед інтересів, здібностей, життєвих планів школярів; діагностувати прояви агресії та насильства, адиктивної поведінки (схильність до вживання психоактивних речовин); проводити моніторинг профілактичних проєктів; добирати діагностичний інструментарій.

4. Перцептивні: передбачати реакцію учнів на виховну дію; прогнозувати можливі варіанти поведінки учнів у створених педагогічних ситуаціях та ситуаціях, що виникають спонтанно; уміти відчувати внутрішній стан дитини; володіти прийомами емпатії.

5. Сугестивні: на основі власного авторитету, прикладу і аргументованої інформації переконувати школярів у згубності, недоцільності обраних ним установок, ліній поведінки; створювати домінанту у системі життєвих планів та інтересів учнів; володіти психокорекційними прийомами впливу на особистість, її ціннісно-мотиваційну сферу, способами і прийомами навіювання та переконання.

6. Організаційні: планувати й організовувати профілактичні заходи; організовувати організаційно-позитивну діяльність школярів, залучати їх спільно з дорослими у активну просвітницьку діяльність; виступати посередником між сім'єю, школою; використовувати інноваційні методики та зарубіжний досвід у профілактичній роботі, педагогічні можливості соціуму у підвищенні авторитету здорового способу життя серед учнів; забезпечувати координацію діяльності організацій і спеціалістів, що працюють у напрямі профілактики негативних проявів у поведінці школярів.

7. Рефлексивні: здійснювати самоаналіз своєї особистості як фахівця, критично оцінювати адекватність і доцільність власних дій; бачити й усвідомлювати позитивні та негативні сторони своєї діяльності; аналізувати

результати своєї роботи і діяльності інших суб'єктів профілактики; будувати перспективи особистісного і професійного зростання.

8. Спеціальні (професійно-методичні): надавати як очну, так і дистанційну, індивідуальну, консультативну психолого-педагогічну допомогу дитині; застосовувати різноманітні форми педагогічної корекції і терапії; володіти груповими і масовими формами роботи; здійснювати педагогічне керівництво процесом виховання дітей у кризових сім'ях; надавати методичну допомогу учителям, класним керівникам щодо активізації профілактичної роботи зі школярами; здійснювати сімейний супровід і патронаж.

9. Академічні: розширювати науковий світогляд і сферу інтересів; займатися самоосвітою; здійснювати науково-дослідну діяльність, розробляти нові технології профілактичної роботи.

Превентивна виховна діяльність у дитячому середовищі має спрямовуватись на розвиток дитини як суб'єкта власного життя й успіху, оволодіння нею життєвою компетентністю. Ці завдання можна позитивно розв'язати, створивши в умовах превентивного виховного середовища превентивний виховний простір у межах загальноосвітнього навчального закладу, в якому чітко простежується вплив факторів (предметного, екологічного, інформаційного, соціально-культурного, захисного), спрямованих на процес становлення і розвитку особистості.

Література:

1. Єжова О. О. Формування ціннісного ставлення до здоров'я в учнів професійно-технічних навчальних закладів : монографія / Ольга Єжова. — Суми : МакДен, 2011. — 412 с.

2. Оржеховська В.М. Превентивна педагогіка: навч. посіб. / В.М. Оржеховська, О. І. Пилипенко. — О. : ТОВ «Інтерпрінт», 2006. — 284 с.

3. Оржеховська В.М. Про концепцію превентивного виховання / В.М. Оржеховська // Практична психологія і соціальна робота. — 1999. — № 5

4. Оржеховська В.М. Профілактика девіантної поведінки неповнолітніх : навч. посіб. / В.М. Оржеховська, Т.Є. Федорченко. — Черкаси : ПП Чабаненко Ю.А. — 2008. — 375 с.

5. Федорченко Т. Є. Профілактика девіантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища: соціально-педагогічний аспект : монографія / Тетяна Федорченко. — Черкаси : ПП Чабаненко Ю.А., 2011. — 488 с.